

Jau esame įpratę, kad visose valstybės srityse su valdžios pasikeitimu, užuot judėję į priekį ir sprendę aktualias problemas, mes vėl ir vėl sukamės tuose pačiuose siūlymuose ir sprendimuose. Šį kartą, prisidengiant vaistų prieinamumu, vėl siekiama leisti prekiauti vaistais ne tik vaistinėse. Tačiau farmacija yra sveikatos apsaugos sistemos dalis ir jos esmė yra farmacinės paslaugos, o ne prekės, šiuo atveju vaisto, prieinamumas.

Taip, dalyje Europos Sąjungos (ES) valstybių vaistais yra prekiaujama alternatyviose prekybos vietose. Tačiau ne daugumoje, kaip teigiama viešojoje erdvėje, o, mūsų žiniomis, tik aštuoniose. Tos šalys turi įvairias sveikatos priežiūros sistemas ir skirtingas praktikas, kurios nebūtinai gali būti tiesiogiai perkeltos į Lietuvos sveikatos apsaugos sistemą.

Tarkim, suprantamas Norvegijos atvejis, kur dėl geografinių veiksnių atokiose vietovėse vaistinių nėra ir vaistų prieinamumą reikia užtikrinti kitais prekybos kanalais. Tačiau turim ir kitų pavyzdžių. Lenkijoje, kurioje buvus ir taip geram vaistų prieinamumui, leidus nereceptiniais vaistais prekiauti kitose vietose, buvo neišvengta korupcinių apraiškų ir tam tikrų vaistų kompanijų protegavimo. Beje, Lenkijoje jau svarstomi būdai, kaip gražinti prieš tai buvusią tvarką, kai visi vaistai gali būti parduodami tik vaistininko.

Sveikatos apsaugos ministerija deklaruoja, kad vaistų prieinamumas Lietuvoje yra blogas ir kad Lietuvos namų ūkiai per daug lėšų išleidžia vaistams. Pagal vaistų prieinamumą gyventojams Lietuva pirmauja Europos Sąjungoje – per 2000 vaistinių ir pirminės sveikatos priežiūros centrų, kur gyventojams vaistus išduoda farmacijos ar medicinos specialistai. ES šalių, kuriose prekyba nereceptiniais vaistais yra liberalizuota, patirtis rodo, kad vaistų pardavimas parduotuvėse ir kitose vietose nepadidino vaistų prieinamumo ir nesumažino vaistų kainų. Stebimas atvirkščias rezultatas – nereceptinių vaistų rinka padidėjo. Galimos tokių pokyčių priežastys yra tik dvi: vaistų kainos padidėjo arba vaistų buvo parduodama daugiau.

Tačiau labiausiai vaistininkų bendruomenei nerimą kelia ne nesąžiningos konkurencijos sąlygos vaistų rinkoje, kai tam tikriems rinkos dalyviams bus sudaromos paprastesnės prekybos vaistais sąlygos, bet vaistų vartojimo saugumo ir padidėjusio vaistų vartojimo klausimai.

Trijose Europos šalyse – Švedijoje, Italijoje ir Portugalijoje – atlikti tyrimai rodo, kad po leidimo vaistais prekiauti ne tik vaistinėse, bet ir kitose prekybos vietose, sumažėjo vaistų vartojimo kontrolės galimybės ir padidėjo netinkamo vaistų vartojimo rizika. Švedijos Medicinos agentūra praneša, kad liberalizavus rinką, 2010-2013 m. registruotas ženklus paracetamolio nepageidaujamų poveikių padidėjimas. 2013 m. švedų atliktas tyrimas patvirtina rezultatus – pirmais metais po leidimo paracetamoliu prekiauti parduotuvėse

registruojamų nepageidaujamų reakcijų skaičius išaugo 158 proc.

2017 m. gruodžio mėnesį paskelbti tarptautinės mokslininkų grupės tyrimų rezultatai dar iškalbingesni. Oksfordo, Kopenhagos, Pietų Danijos universitetų ir Johns Hopkins medicinos mokyklos mokslininkai nustatė, kad mažos nereceptinių vaistų pakuotės, kuriomis leidžiama prekiauti kitose prekybos vietose, nesumažino rizikos ir nepageidaujamų reakcijų skaičiaus. Apsinuodijimų ir nepageidaujamų poveikių statistika buvo geresnė tik tose šalyse, kuriose paracetamolis neparduodamas be vaistininko konsultacijos, t. y., parduodamas tik vaistinėje.

Tačiau ne tik paracetamolis gali sukelti nepageidaujamą reakciją. 2017 m. Suomijos vaistinių asociacijos atlikto tyrimo metu nustatyta, kad daugiausiai vartojimo klaidų, neįvertintos rizikos ir neteisingo pasirinkimo buvo vartojant nereceptinius vaistus nuo kosulio (net 70 proc. pacientų vartojo netinkamai), nosį atkemšančius vaistus, vaistus nuo skausmo, vaistus nuo peršalimo simptomų, vidurius laisvinančius vaistus, aspiriną ir kitus.

Farmacijos rinkoje yra problemų, bet ne liberalizuojant rinką jos turėtų būti sprendžiamos. Sveikatos apsaugos ministerija turėtų teikti siūlymus, kurie neblogintų visuomenės sveikatos ir nesukurtų papildomų problemų visuomenei ir sveikatos priežiūros sistemai. Taip pat turėtų skatinti farmacinės paslaugos teikimą, o ne vaistų pardavimą be paslaugos. Vaistai ir jų vartojimas turėtų likti vaistininko atsakomybė, taip kaip diagnostika ir gydymo skyrimas – gydytojo.

Prof. Eduardas Tarasevičius

[Vaistai nuo kosulio](#)

